

Dikke muren en diepe grachten

Middeleeuwse burchten - Châteaux forts du Moyen Âge - Mittelalterliche Burgen

Moet dat een burcht voorstellen (afb. 1)? Nee, natuurlijk niet. Je ziet hier geen burcht, maar de Bolleberg bij Waldfeucht, een zogenaamde "motte" (in Vlaanderen ook "mot"). De eerste burchten die wij kennen, waren nog van hout. Ze werden op dit soort aarden heuvels gebouwd, die men zelf aanlegde zodat de burcht hoger stond. Deze "houten heuvelburchten" noemen we **motteburchten**.

Afb. 1

Hoe deze burchten er oorspronkelijk precies uitgezien hebben, weet men meestal niet meer, omdat ze niet bewaard zijn gebleven. Tegenwoordig zijn alleen de heuvels nog zichtbaar en zelfs die moeten soms door archeologen met veel moeite worden opgegraven. Vaak is dan nog wel goed te zien waar de burcht moet hebben gestaan. En ook dat er ter bescherming stevige **palissades** (houten omheiningen) werden gebruikt. In het Duitse district Heinsberg zijn nog bijzonder veel mottes te vinden: ruim veertig in totaal!

1 Welke burchten liggen er dicht bij jullie school? Zoek er zo veel mogelijk over (Wie heeft ze gebouwd? Wanneer? Wanneer verwoest? Bezichtiging mogelijk? ...).

Bij burchten denken de meeste mensen aan enorme stenen gebouwen. Maar deze werden pas veel later dan de motteburchten gebouwd: in de **middeleeuwen**, ongeveer 650-800 jaar geleden. Daarmee zijn ze nog steeds zo oud dat er nog maar weinig burchten zijn die helemaal bewaard zijn gebleven. Maar ook hun ruïnes verraden een heleboel ...

Er zijn veel websites met afbeeldingen en informatie over talrijke burchten, meestal geordend per land en regio, bijv. burgenwelt.de, kastelen.nl, burchten-kastelen.be (let op: tussen burchten en kastelen wordt meestal geen onderscheid gemaakt). Een begrippenlijst over burchten (in het NL en het FR) vind je bijv. op mathieuinwonderland.nl.

In de middeleeuwen was er nog geen politie: de mensen moesten dus zelf voor hun bescherming zorgen. Burchten werden vooral gebouwd om de burchtheer en zijn familie, maar ook de boeren uit de omgeving, te beschermen tijdens een vijandige aanval. Vandaar dat deze burchten ook wel "**vluchtburchten**" worden genoemd. In vergelijking met nu was het leven in een burcht zeker geen pretje: achter de vaak metersdikke stenen burchtmuren was het krap, donker en vochtig en in de winter natuurlijk koud.

Een goed beeld hiervan krijg je door naar **Haus Raeren** te kijken (afb. 2): de ramen aan de zijkant van deze verdedigingswontoren uit de middeleeuwen hebben nog de originele grootte. De toren heeft aan de voorkant mooie grote ramen: die werden pas later toegevoegd. Net als bij veel andere burchten werd deze toren omringd door een met water gevulde **slotgracht**.

Afb. 2

De **middeleeuwen** (DE **Mittelalter**, FR **Moyen Âge**) is een periode van ongeveer 1 000 jaar. De periode heet zo, omdat ze in het "midden" lag: tussen de klassieke oudheid (DE die Antike, Fr l'Antiquité) en de nieuwe tijd.

Dit soort verdedigbare woontorens noemt men trouwens een **donjon**. Ze waren in vrijwel iedere burcht het belangrijkste gebouw. Je kunt een zeer indrukwekkend donjon bewonderen in de burchtruïne van Franchimont bij Spa (afb. 4).

Een ridder (DE **Ritter**) heet zo, omdat hij op een paard rijdt (FR **chevalier**, van **cheval** = paard).

VERDAMMT LANG HER

ÇA FAIT UN BAIL

LANG GELEDEN

ongeveer 350 jaar geleden opgeblazen en werd niet opnieuw opgebouwd, maar werd in plaats daarvan als steengroeve gebruikt. Dat heeft twee voordelen: je kunt nog goed zien hoe de burcht er vroeger uitzag én de ruïne is een geweldige plek om te spelen (afb. 5).

Afb. 3

Vanaf de middeleeuwen was de graaf van Jülich in Duitsland een machtige heerser. Eén van zijn belangrijkste burchten stond in Nideggen bij Düren (afb. 3). Een deel van de burcht is weer opnieuw opgebouwd. Je kunt hier goed zien dat de burcht op een berg ligt, ver boven het dal van de Rur. Van hieruit zag men de vijand natuurlijk al van ver aankomen en was een aanval moeilijk, net als bij de motteburchten.

Boektip! Zeer mooie foto's van burchten vind je in de fotoboeken die Manfred Nimax maakte over de burchten en kastelen in Oost-België (boekdeel 1), Zuid-Limburg (2) en aan de Rur, Inde en Worm (3).

In onze regio zijn er nauwelijks bergen, vandaar dat de ruïne in Valkenburg ook één van de meest geliefde **toeristische attracties** is. Ook zij ligt op een berg, hoog boven de Geul. De burcht werd

In de meeste burchten worden rondleidingen gegeven. Bij sommige, bijv. Burg Satzvey of Kasteel Hoensbroek, wordt ook getoond hoe men in de middeleeuwen leefde, at, zong en vocht (burgsatzvey.de; kasteelhoensbroek.nl).

Afb. 4

Afb. 5

2 Teken de plattegrond van a) een burcht uit de Euregio b) je eigen droomburcht. Afb. 7 laat zien hoe een plattegrond eruitziet. Heb je de donjon gevonden?

3 Wat herinnert in jouw woonplaats nog aan de middeleeuwen (monumenten, namen van straten en pleinen, musea ...)?

Afb. 6 - Eyneburg/Hergenrath

Afb. 7